

Tryb uproszczony jako docelowy model sprawnego postępowania przed sądami administracyjnymi?

Simplified Procedure as the Target Model for Efficient Proceedings Before Administrative Courts?

Abstract

The purpose of this study is to present the arguments that efficient proceedings administrative court proceedings is a simplified procedure. The authors argue that limited evidentiary proceedings before an administrative court and the possibilities offered by the Act on Proceedings before Administrative Courts administrative court proceedings, make it possible to accelerate court proceedings by settling cases in closed sessions.

SŁOWA KLUCZOWE: postępowanie sądowoadministracyjne, rozpoznanie sprawy, szybkość postępowania, postępowanie uproszczone, posiedzenie niejawne, jawność postępowania, rozprawa

KEYWORDS: administrative court proceedings, consideration of the case, speed of proceedings, simplified proceedings, closed session, openness of proceedings, hearing

PRZEMYSŁAW KRZYKOWSKI – doktor habilitowany nauk prawnych, profesor Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie,
ORCID – 0000-0002-3092-1105, e-mail: przemyslaw.krzykowski@uwm.edu.pl
KAROLINA HRYMOWICZ – magister prawa, ORCID – 0000-0001-6169-4964,
e-mail: khrymowicz@olsztyn.wsa.gov.pl

1 | Wprowadzenie

Przepisy ustawy Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi^[1] regulują szereg rozwiązań prawnych mających na celu zapewnienie odpowiedniej sprawności postępowania. Należą do nich m.in. przepisy określające terminy sporządzenia uzasadnienia wyroku (art. 141), autokontrola (art. 54 § 3), sprzeciw od decyzji wydanej na podstawie art. 138 § 2 Kodeksu postępowania administracyjnego (rozdział 3a), postępowania mediacyjne i uproszczone (rozdział 8 działu III)^[2]. Ustawodawca, wprowadzając nowe regulacje prawne zapewniające sprawne rozpoznawanie spraw, w żadnym wypadku nie może pomijać zasadniczych zadań sądów administracyjnych, które wynikają z przepisów zobowiązujących do dokonywania sądowej kontroli administracji. Dynamika postępowania nie może przesłaniać nadrzędnego celu postępowania, czyli wydania orzeczenia zgodnego z obowiązującym prawem^[3]. Działania zmierzające do osiągnięcia właściwego czasu trwania postępowania sądowego nie mogą również stwarzać zagrożenia dla niezawisłości sędziowskiej.

Mając na względzie specyfikę sądowej kontroli administracji sprawowanej przez sądy administracyjne, autorzy stawiają tezę, że rozszerzenie katalogu spraw rozpoznawanych w trybie uproszczonym^[4] nie stanowi zagrożenia, jakim jest naruszenie konstytucyjnego prawa do sądu i jawności postępowania uregulowanego w art. 45 Konstytucji RP. Jawność gwarantuje sprawiedliwość postępowania, bezstronność sądu, niezawisłość sędziego oraz urzeczywistnia społeczne poczucie sprawiedliwości. Owe gwarancje mogą być w rzeczywistości zaspokojone poprzez możliwość składania pism procesowych przez strony podczas całego postępowania, publikowanie zapadłych na posiedzeniach niejawnych wyroków do publicznej wiadomości, a przede wszystkim poprzez doręczanie tych odpisów stronom wraz z pouczeniem o przysługujących stronom prawach wnoszenia środka odwoławczego. Wydaje się, że istotne przyspieszenie postępowania przed

¹ Ustawa z 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi, t.j. Dz. U. z 2024 r., poz. 935, dalej: „p.p.s.a.”.

² Zob. Andrzej Kabat, „Komentarz do art. 7”, [w:] *Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi. Komentarz*, wyd. 2, Bogusław Dauter, Małgorzata Niezgódka-Medek, Andrzej Kabat (Lex, 2021).

³ Zob. Marta Kopacz, Przemysław Krzykowski, *Prawnoprocesowe uwarunkowania szybkości postępowania administracyjnego i sądowniczoadministracyjnego* (Olsztyn: Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, 2014), 81 i nast.

⁴ Por. art. 119 p.p.s.a.

sądami administracyjnymi może nastąpić przez zwiększenie katalogu spraw, które mogą być rozpoznane w trybie uproszczonym.

Z informacji Biura Orzecznictwa Naczelnego Sądu Administracyjnego o działalności sądów administracyjnych w 2024 r. wynika, że do wojewódzkich sądów administracyjnych w 2024 r. wpłynęło 69 419 spraw. Wpływ spraw był zatem bardzo wysoki, a w 2024 r. wojewódzkie sądy administracyjne załatwiły 68 328 spraw. Na kolejny, czyli bieżący 2025 rok, pozostało do rozpatrzenia łącznie 25 908 spraw. Zaległość w wojewódzkich sądach administracyjnych na koniec 2024 r. zmniejszyła się o 1 550 skarg w stosunku do zaległości pozostającej na koniec 2023 r. Czas oczekiwania na rozpatrzenie sprawy w wojewódzkich sądach administracyjnych wynosił w 2024 r. średnio poniżej 4,5 miesiąca^[5].

Zasadniczym celem niniejszego artykułu jest analiza i ocena obowiązujących regulacji prawnych pozwalająca wyprowadzić wniosek, że rozstrzyganie spraw przed sądami administracyjnymi w trybie niejawnych posiedzeń uproszczonych, w większym zakresie niż dotychczas, pozwoli przyspieszyć to postępowanie. Badania wykażą, że sprawne postępowanie sądowoadministracyjne to postępowanie w trybie uproszczonym.

W opracowaniu wykorzystano metody dogmatyczno-prawną i teoretyczno-prawną, a w szczególności poddano ocenie unormowania przepisów ustawy p.p.s.a. Proces badawczy oparto na wykorzystaniu dostępnej literatury przedmiotu oraz analizie orzecznictwa sądowego. Subsydiarnie zastosowano również metodę statystyczną, wykorzystując dane statystyczne publikowane przez NSA. Wyniki przeprowadzonych badań umożliwią przedstawienie propozycji zmian legislacyjnych we wskazanym obszarze i mogą być przyczynkiem do szerszej dyskusji naukowej na temat zmian w przepisach dotyczących zasad rozpoznawania spraw przed sądami administracyjnymi.

⁵ Zob. Naczelny Sąd Administracyjny Biuro Orzecznictwa, *Informacja o działalności sądów administracyjnych w 2024 roku* (Warszawa: Kancelaria Prezesa NSA, 2025), 32.

2 | Szybkość postępowania przed sądami administracyjnymi w świetle Konstytucji i źródeł prawa międzynarodowego

Szybkość postępowania sądowego jest wymogiem normatywnym, a przewlekłość tego postępowania to jeden z jego mankamentów. Prowadzona na przestrzeni ostatnich lat debata dotycząca proponowanych kierunków reform polskiego wymiaru sprawiedliwości jasno wskazuje, że jedną z kluczowych kwestii wymagających pilnej interwencji ustawodawcy jest szybkość i sprawność postępowań sądowych. Pogląd ten zdaje się mieć charakter *opinio communis* zarówno w środowiskach akademickich, jak i wśród praktyków prawa – sędziów, prokuratorów, adwokatów czy radców prawnych^[6]. Problem efektywności i sprawności sądownictwa powszechnego oraz sądownictwa administracyjnego był już wielokrotnie podejmowany w piśmiennictwie naukowym, także w opracowaniach Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości^[7].

Stosownie do treści art. 45 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.^[8] prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy to prawo jednostki, stanowiące jeden z najistotniejszych elementów kontynentalnej kultury prawnej. Rozpatrzenie sprawy winno nastąpić bez nieuzasadnionej zwłoki, przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd. Konstytucja RP zobowiązuje ustawodawcę do zapewnienia możliwie szerokiego dostępu do sądu, będącego fundamentalnym prawem jednostki. Dostęp ten nie powinien być jednak zbyt szeroki, ponieważ mogłoby to nieść za sobą niewydolność wymiaru sprawiedliwości, a w konsekwencji zaburzyć realną ochronę sądową^[9]. O tym, że każdy ma prawo do rozpatrzenia jego sprawy w „rozsądnym terminie” przez niezawisły i bezstronny sąd, stanowią również art. 6 ust. 1 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka

⁶ Szerzej: Piotr Kruszyński, Jan Kil, Jakub Placek, „Instytucja sędziego pokoju”, [w:] *Udział obywateli w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości*, red. Ryszard Piotrowski (Warszawa: Wolters Kluwer, 2021), 325.

⁷ Zob. opublikowane raporty: <https://iws.gov.pl/analizy-i-raporty/raporty>.

⁸ Dz. U. Nr 78, poz. 483 ze zm., dalej: „Konstytucja RP”.

⁹ Filip Geburczyk, „Szczegółowe wymogi formalne skargi do sądu administracyjnego w ujęciu komparatystycznym – prawo do sądu, pomiędzy dowolnością a formalizmem” *Przegląd Prawa Publicznego*, nr 7-8 (2019): 118-132.

i Podstawowych Wolności sporządzonej w Rzymie 4 listopada 1950 r.^[10] oraz art. 14 ust. 1 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych^[11]. W orzecznictwie ETPC zwrócono uwagę, że kwestia rozstrzygnięcia sprawy w rozsądnym terminie odnosi się także do postępowania toczącego się już wcześniej, bowiem w sprawie przewlekłości postępowania nie decyduje czas jego trwania, ale adekwatność rozsądnych czynności do czasu jego trwania^[12]. W orzecznictwie ETPC podnosi się także, że wymiar sprawiedliwości nie może być sprawowany z opóźnieniami, ponieważ prowadzi to do osłabienia skuteczności sądów i obywatelskiego zaufania do nich. Nie sposób również pominąć Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej, w której szybkość postępowania określono jako kluczowy element prawa do sądu: „Każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony uprzednio na mocy ustawy”^[13].

Uzupełnieniem normy prawnej zawartej w art. 45 ust. 1 ustawy zasadniczej jest przepis art. 77 ust. 2 Konstytucji RP, który wprost zakazuje zamykania drogi sądowej jednostce dochodzącej naruszonych wolności i praw^[14]. Konstytucyjny nakaz rozpoznawania spraw bez nieuzasadnionej zwłoki został zdefiniowany w art. 7 p.p.s.a., zgodnie z którym sąd administracyjny powinien podejmować czynności zmierzające do szybkiego załatwienia sprawy i dążyć do jej rozstrzygnięcia na pierwszym posiedzeniu, przy czym wyjątek stanowi art. 109 p.p.s.a.^[15]. Zasada szybkości postępowania sądowoadministracyjnego uregulowana w art. 7 p.p.s.a. stanowi zasadę

¹⁰ Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz. U. z 1993 r., Nr 61, poz. 284 ze zm.).

¹¹ Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych otwarty do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r. (Dz. U. z 1977 r., Nr 38, poz. 167).

¹² Marek Antoni Nowicki, „Humen przeciwko Polsce – wyrok ETPC z dnia 15 października 1999 r., skarga nr 26614/95”, [w:] *Nowy Europejski Trybunał Praw Człowieka. Wybór orzeczeń 1999–2004*, oprac. Marek Antoni Nowicki (Kraków: Kantor Wydawniczy Zakamycze, 2005), 699.

¹³ Art. 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej (Dz. U. UE.C. z 2007 r., Nr 303 ze zm.).

¹⁴ Przemysław Krzykowski, Karolina Hrymowicz, „Rozprawa zdalna w postępowaniu przed sądami administracyjnymi a prawo do jawnego rozpoznania sprawy” *Opolskie Studia Administracyjno-Prawne*, nr 1 (2022): 145–163.

¹⁵ Bogusław Dauter, „Art. 109. Przesłanki odroczenia rozprawy”, [w:] *Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi. Komentarz*, wyd. 2, red. Andrzej Kabat, Małgorzata Niezgodka-Medek, Bogusław Dauter (Lex/el., 2021).

ogólną tego postępowania. Sprawa winna być zakończona w możliwie najkrótszym terminie, o ile nie wpłynie to negatywnie na merytoryczne rozpoznanie i rozstrzygnięcie sprawy.

Podkreślmy raz jeszcze, że standardem konstytucyjnym i podstawową zasadą procesową jest jawność posiedzeń sądowych. Trybunał Konstytucyjny wyrokiem z 11 czerwca 2002r. sygn. SK 5/02^[16] orzekł, że istotny element sprawiedliwej procedury sądowej stanowi prawo strony do osobistego udziału w czynnościach procesowych. Ustawodawca może jednak ograniczyć udział stron w określonych czynnościach procesowych, bowiem prawo do publicznej rozprawy nie ma charakteru absolutnego i może podlegać ograniczeniu – w tym także ze względu na treść art. 45 Konstytucji RP.

3 | Tryb uproszczony w sprawach sądowoadministracyjnych

Jak już wskazano, prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy to prawo jednostki, które jest wyrażone w art. 45 Konstytucji RP. W obecnym stanie prawnym sprawa może być rozpoznana przez sąd administracyjny na rozprawie lub na posiedzeniu niejawnym. Ustawodawca zastrzegł bowiem, że jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej, posiedzenia sądowe są jawne, a sąd orzekający rozpoznaje sprawę na rozprawie (art. 90 § 1 p.p.s.a.). Sąd może skierować sprawę na posiedzenie jawne i wyznaczyć rozprawę także wówczas, gdy sprawa podlega rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym (art. 90 § 2 p.p.s.a.). Może być również przeprowadzone postępowanie mediacyjne i uproszczone. Zaznaczyć przy tym należy, że zasada jawności postępowania sądowoadministracyjnego jest realizowana na wiele sposobów, np. przez dostęp do akt sprawy, prawo wnoszenia pism procesowych, wniosków, oświadczeń oraz otrzymywania odpisów i wyciągów. Zatem sąd kierując sprawę do rozpoznania na posiedzeniu niejawnym nie pozbawia strony prawa do sądu^[17].

¹⁶ Wyrok TK z 11 czerwca 2002 r., SK 5/02, OTK-A 2002, nr 4, poz. 41.

¹⁷ Zob. art. 139 p.p.s.a., który stanowi o ważnym elemencie jawności, jakim jest publiczne ogłaszanie orzeczeń sądowych wydanych na rozprawie (wówczas publiczność przebywa w sali rozpraw) oraz na posiedzeniu niejawnym. Odpis

Uproszczony tryb rozpoznania sprawy stanowi wyjątek od zasady jawności. Postępowanie uproszczone jest szczególnym rodzajem postępowania sądowoadministracyjnego, które zostało uregulowane w art. 119-122 p.p.s.a. Na przestrzeni niespełna dziesięciu lat odnotowano wzrost liczby spraw rozpoznanych w trybie uproszczonym, co wynika głównie z rozszerzenia katalogu spraw wprowadzonego mocą ustawy z dnia 9 kwietnia 2015 r. o zmianie ustawy – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi^[18], która obowiązuje od 15 sierpnia 2015 r. Od przywołanej nowelizacji sprawa może być rozpoznana w trybie uproszczonym, jeżeli przedmiotem skargi jest postanowienie wydane w postępowaniu administracyjnym, na które służy zażalenie albo kończące postępowanie, a także postanowienie rozstrzygające sprawę co do istoty oraz postanowienia wydane w postępowaniu egzekucyjnym i zabezpieczającym, na które służy zażalenie (pkt 3), bądź jeżeli przedmiotem skargi jest bezczynność lub przewlekłe prowadzenie postępowania (pkt 4). Od 1 czerwca 2017 r. sprawa może być również rozpoznana w trybie uproszczonym, jeżeli decyzja została wydana w trybie uproszczonym, o którym mowa w dziale II w rozdziale 14 k.p.a. (pkt 5). Ponadto zgodnie z postanowieniami art. 121 p.p.s.a. w trybie uproszczonym może być również rozpoznana sprawa, gdy organ nie przekazał sądowi skargi mimo wymierzenia grzywny (art. 55 § 2 p.p.s.a.). Podkreślenia wymaga, iż sąd rozpoznający sprawę w trybie uproszczonym nie jest związany żadnymi ograniczeniami w przekazaniu sprawy do rozpoznania na rozprawie (art. 122 p.p.s.a.). Sąd może to zrobić zarówno na wniosek którejkolwiek ze stron, jak i z urzędu, jeżeli uzna, że zachodzi konieczność rozpoznania sprawy w trybie zwykłym. W trybie uproszczonym sąd rozpoznaje sprawę na posiedzeniu niejawnym w składzie trzech sędziów (art. 120 p.p.s.a.). Postępowanie w trybie uproszczonym z założenia ma na celu przyspieszenie postępowania sądowoadministracyjnego, a w konsekwencji

sentencji wyroku wydanego na niejawnym posiedzeniu sądu, niezależnie od treści rozstrzygnięcia, udostępnia się publicznie w sekretariacie sądu przez okres czternastu dni (art. 139 § 5 p.p.s.a.). W takiej sytuacji, gdy wyrok został wydany na posiedzeniu niejawnym, a jego uzasadnienia nie sporządza się na piśmie z urzędu, sąd doręcza jego odpis, ze stosownym pouczeniem, stronom postępowania (art. 139 § 4 p.p.s.a.). Na szczególną uwagę zasługuje art. 140 § 2 p.p.s.a., który wskazuje, że stronie pozbawionej wolności, działającej bez adwokata, czy innego profesjonalnego pełnomocnika, sąd z urzędu doręcza odpis orzeczenia, w którym skargę oddalono, także w sytuacji wyroku zapadłego na rozprawie. Zob. też Jolanta Jabłońska-Bonca, „Wejście do sali rozpraw: Analiza porównawcza norm zachowania uczestników rozprawy zdalnej i tradycyjnej” *Prawo i Więź*, nr 2(45) (2023): 74-80.

¹⁸ Dz. U. z 2015 r., poz. 658.

zapobieżenie przewlekłości tego postępowania. Ustawodawca uznał za przewlekłe takie postępowanie, które trwa dłużej niż 12 miesięcy. Oczywiście jest, że istnieją odstępstwa od tego nieokreślonego wprost w ustawie terminu, który w rzeczywistości wywiedziony jest z art. 14 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki^[19], stanowiącego, że skarżący może wystąpić z nową skargą w tej samej sprawie po upływie 12 miesięcy. Stosownie do przepisu § 26 regulaminu wewnętrznego urzędowania wojewódzkich sądów administracyjnych^[20] oraz § 26 regulaminu Naczelnego Sądu Administracyjnego^[21] sprawy są rozpoznawane według kolejności wpływu, w możliwie krótkim terminie. Przepisy szczególne nakładają na sądy obu instancji obowiązek rozpoznawania części spraw poza kolejnością wpływu, co z pewnością przekłada się na szybkość postępowania^[22].

Termin do złożenia wniosku o rozpoznanie sprawy w trybie uproszczonym nie jest przez ustawę określony, można go złożyć na dowolnym etapie, najpóźniej jednak do dnia wyznaczenia rozprawy. Po wyznaczeniu rozprawy wnioski takie stają się bezprzedmiotowe. Postępowanie uproszczone polega na rozpoznaniu skargi na posiedzeniu niejawnym. Warunki formalne pisma w postępowaniu przed sądami administracyjnymi określa art. 46 p.p.s.a.^[23]. Z ustawy nie wynika, kto decyduje o skierowaniu sprawy do postępowania uproszczonego, bowiem art. 119 p.p.s.a. milczy na ten temat. Na etapie zarządzenia wstępnego, o skierowaniu skargi do rozpoznania w trybie uproszczonym, decyduje przewodniczący wydziału orzeczniczego sądu w drodze niezaskarżalnego zarządzenia, według kolejności wpływu spraw, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. Stanowi

¹⁹ Ustawa z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (t.j. Dz. U. z 2023 r., poz. 1725).

²⁰ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 5 sierpnia 2015 r. Regulamin wewnętrznego urzędowania wojewódzkich sądów administracyjnych (Dz. U. poz. 1177 ze zm.).

²¹ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 4 lipca 2020 r. – Regulamin Naczelnego Sądu Administracyjnego (Dz. U. poz. 1202 ze zm.).

²² Zob. postanowienie NSA z 3.10.2014 r., I OPP 101/14, LEX nr 1528916. Postanowienie SN z 12.04.2021 r., I NSP 10/21, LEX nr 3159558.

²³ Zob. Bogusław Dauter, „Warunki formalne”, [w:] *Metodyka pracy sędziego sądu administracyjnego*, red. Bogusław Dauter (Warszawa: Wolters Kluwer, 2018), 115.

o tym Regulamin wewnętrznego urzędowania wojewódzkich sądów administracyjnych^[24]. To również przewodniczący kieruje na rozprawę sprawę już wcześniej przez niego przekazaną na tryb uproszczony. Robi to nawet w sytuacji, gdyby spełnione były przesłanki art. 119 i 121 p.p.s.a. W praktyce sądów, na kolejnych etapach postępowania, o wymienionych kwestiach decyduje sędzia sprawozdawca. Należy wyraźnie podkreślić, że w uzasadnionych przypadkach prezes sądu może zarządzić rozpoznanie sprawy poza kolejnością^[25].

W ciągu ostatnich kilku lat rozpoznawanie spraw sądowoadministracyjnych w trybie uproszczonym zdecydowanie wzrosło. Bez wątpienia do pogłębienia tej wzrostowej tendencji przyczyniła się także pandemia COVID-19, która w pewnym momencie uniemożliwiła rozpoznawanie spraw na rozprawie w stacjonarnym trybie, zaś sądy nie mogły dopuścić do paraliżu orzekania w sprawach sądowoadministracyjnych. Tu nie sposób pominąć ustawy tzw. covidowej^[26], która również wniosła nowe możliwości. Sądy zostały zmuszone do odnalezienia odpowiednich instrumentów niezbędnych do orzekania, a tuż obok posiedzeń niejawnych tzw. covidowych, te w trybie art. 119 pkt. 2 p.p.s.a. stały się wprost nie do przecenienia. Aktualnie strony same wychodzą z inicjatywą rozpatrywania spraw w trybie uproszczonym i składają stosowne wnioski. Wspomnieć należy, że wnioski te składają najczęściej organy administracji publicznej. W ścisłym okresie pandemii i stanu zagrożenia epidemicznego to sądy zwracały się z zapytaniem, a jednocześnie informowały strony o możliwości złożenia wniosku o rozpoznanie sprawy w trybie uproszczonym. Gdy przedmiotowy wniosek został przez którąś ze stron złożony, wówczas jego odpis doręczany był stronie przeciwnej i uczestnikom postępowania, którzy w terminie czternastu dni od zawiadomienia o złożeniu wniosku mieli prawo zażądać przeprowadzenia rozprawy. Możliwość składania wniosku, jak już wcześniej wspomniano, jest nadal aktualna w trybie art. 119 pkt 2

²⁴ Zob. § 32 ust. 2 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 5 sierpnia 2015 r. Regulamin wewnętrznego urzędowania wojewódzkich sądów administracyjnych (Dz. U. poz. 1177 ze zm.).

²⁵ Ibidem, § 32 ust. 3 oraz § 21 ust. 2 Zarządzenia nr 14 Prezesa Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 6 sierpnia 2015 r. w sprawie ustalenia zasad biurowości w sądach administracyjnych.

²⁶ Ustawa z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (t.j. Dz. U. z 2024 r., poz. 340 ze zm.).

p.p.s.a. Postępowanie uproszczone nie ma zatem charakteru obligatoryjnego, decyduje o nim sąd, a także strony zarówno zgłaszające wniosek o skierowanie sprawy do rozpoznania w tym trybie, jak i pozostałe, gdy nie zażądają w terminie 14 dni przeprowadzenia rozprawy^[27].

Sąd może odmówić skierowania sprawy do rozpoznania w trybie uproszczonym z przyczyn formalnych, gdy jedna ze stron się temu sprzeciwi, jeśli podstawą był wniosek strony, oraz z przyczyn merytorycznych, gdy charakter sprawy wymaga przeprowadzenia rozprawy. W przypadku stwierdzenia braku podstaw do postępowania uproszczonego, gdy w postępowaniu niezbędny jest udział stron, stosownie do treści art. 122 p.p.s.a. sąd powinien skierować sprawę na rozprawę. Wydaje się, że takie rozwiązanie jest prawidłowe. Skierowanie skargi rozpoznawanej w postępowaniu uproszczonym na rozprawę powinno następować także wówczas, gdy sąd oceni, że nie zachodzą podstawy do uwzględnienia skargi w trybie art. 119 pkt 1 p.p.s.a. Jeśli bowiem zaskarżona decyzja nie kwalifikuje się do stwierdzenia nieważności lub uchylecia w trybie wznowienia, sąd winien skierować skargę na rozprawę w celu merytorycznego jej rozstrzygnięcia, zgodnie z ogólnymi zasadami rozpoznawania skarg i orzekania przez wojewódzki sąd administracyjny. Podkreślić należy, że takie przekazanie sprawy do rozpoznania na rozprawie powinno następować w formie postanowienia, na które nie przysługuje zażalenie, a więc nie wymaga uzasadnienia. Postanowienie to doręcza się stronom z urzędu^[28].

Charakteryzując tryb uproszczony warto zauważyć, że istotą sprawy sądowoadministracyjnej jest sądowa kontrola administracji publicznej i postępowanie dowodowe jest bardzo ograniczone (art. 106 p.p.s.a.). Podstawą orzekania przez sąd jest materiał dowodowy zgromadzony przez organ w toku postępowania administracyjnego, zawarty w aktach administracyjnych sprawy. Sąd bierze też pod uwagę dowody uzupełniające

²⁷ Zob. wyrok WSA w Lublinie z 4 kwietnia 2023 r., II SAB/Lu 24/23, Lex nr 3527652.

²⁸ Tadeusz Woś „Art.122. Przekazanie na rozprawę”, [w:] *Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi, Komentarz*, wyd. 6, red. Hanna Knysiak-Sudyka, Marta Romańska, Tadeusz Woś (Lex/el., 2016).

Zob. tamże: „Sformułowanie „sąd [...] może przekazać sprawę” nie może być interpretowane w kategoriach uznania sądu (i to – jak już wskazano – niezwiązanego żadnymi normatywnymi kryteriami), lecz jako określenie uprawnienia (kompetencji) do podjęcia określonej czynności procesowej. W przypadku więc stwierdzenia, że skarga nie powinna być rozpoznawana w postępowaniu uproszczonym, sąd powinien przekazać sprawę na rozprawę w celu rozpoznania jej w zwykłym trybie. Może to również zrobić na wniosek którejkolwiek ze stron”.

z dokumentów, przeprowadzone w postępowaniu sądowoadministracyjnym oraz niewymagające dowodu fakty powszechnie znane. Zebrany w ten sposób materiał dowodowy nie służy ustalaniu stanu faktycznego sprawy, a jedynie weryfikacji kompletności materiału dowodowego zgromadzonego w aktach administracyjnych sprawy oraz prawidłowości opartych na nich ustaleń organu w zakresie stanu faktycznego^[29]. W postępowaniu uproszczonym zapadają orzeczenia tożsame do zapadających na rozprawie^[30].

W postępowaniu przed Naczelnym Sądem Administracyjnym ze skargi kasacyjnej i zażalenia nie ma możliwości stosowania trybu uproszczonego. Regulacje zawarte w art. 182 i art. 197 § 1 p.p.s.a. wyłączają przewidzianą w art. 193 i art. 197 § 2 możliwość odpowiedniego stosowania przed Naczelnym Sądem Administracyjnym przepisów o postępowaniu przed wojewódzkimi sądami administracyjnymi. Należy jednak zauważyć, że art. 182 § 2 p.p.s.a. przewiduje analogiczny tryb do postępowania uproszczonego, tj. rozpatrywanie sprawy na posiedzeniu niejawnym, gdy strona, która wniosła skargę kasacyjną, zrzekła się rozprawy, a pozostałe strony w terminie 14 dni od dnia doręczenia skargi kasacyjnej nie zażądały przeprowadzenia rozprawy. Sąd orzeka wówczas również w składzie trzech sędziów.

4 | Perspektywy rozszerzenia zastosowania trybu uproszczonego w postępowaniu sądowoadministracyjnym

Tryb uproszczony jest ważnym sposobem procedowania przez sąd administracyjny, który ma wpływ na szybkość postępowania sądowoadministracyjnego. Argumentem przemawiającym za zmianą przepisów ustawy w aspekcie kierowania spraw do rozpoznania w trybie uproszczonym jest

²⁹ Agnieszka Bińczyk, Marta Kopacz „O znaczeniu akt sprawy dla wyniku sądowoadministracyjnej kontroli działalności administracji publicznej” *ZNSA*, nr 3 (2013): 125-137. Zob. też. Agnieszka Ziółkowska, „Sądowoadministracyjna kontrola orzeczeń odwoławczych komisji dyscyplinarnych wydanych w postępowaniu dyscyplinarnym prowadzonym w stosunku do studentów i doktorantów” *Prawo i Więź*, nr 2(49) (2024): 345-354.

³⁰ Należy tu jednak zwrócić uwagę na sytuację przewidzianą w art. 119 pkt 1 p.p.s.a. i powinność przekazania sprawy do rozpoznania na rozprawie.

m.in. nieobowiązkowe stawiennictwo stron. Nadto materiał dowodowy zgromadzony jest w aktach administracyjnych sprawy, a jego ewentualne uzupełnienie jest możliwe poprzez złożenie pism w toku postępowania. Wskazać tu można na państwa Europy północnowschodniej takie jak Litwa, Łotwa i Estonia, gdzie sprawy sądowoadministracyjne są rozpoznawane właśnie na posiedzeniach niejawnych i sprawdza się to doskonale.

Warto w tym miejscu przywołać dane statystyczne, które wyraźnie wskazują na tendencję wzrostową liczby spraw rozpoznawanych przez sądy administracyjne w trybie uproszczonym. Przypomnijmy, że znaczny wzrost liczby spraw rozpoznawanych w omawianym trybie przypada na 2017 rok oraz na lata związane z pandemią COVID-19. Aktualnie liczba spraw rozpoznawanych na posiedzeniu niejawnym w trybie uproszczonym nadal utrzymuje się na wysokim poziomie. W 2024 r. wojewódzkie sądy administracyjne załatwiły w postępowaniu uproszczonym 22 571 spraw, z czego uwzględniły 7 770^[31]. Wskaźnik statystyczny utrzymał się właściwie na podobnym poziomie. Szczegółowe, porównawcze dane z lat ubiegłych przedstawia poniższa tabela.

	Załatwiono łącznie ^[32] (SA+SAB)	Stanowi to % ogółu załatwień	Uwzględniono	% spraw załatwionych w post. upr.	Oddalono
2015	1738	2,14	496	28,54	1166
2016	7440	10,26	2210	29,7	4928
2017	10 281	13,25	2755	26,8	7143
2018	11 007	16,06	3810	34,61	6852
2019	11 100	19,02	4306	38,79	6498
2020	17 244	27,75	7953	46,12	8998
2021	24 868	32,81	13 115	52,74	11 225
2022	27 009	36,71	13 378	49,53	13 196
2023	24 447	34,57	10 244	41,9	13 646
2024	22 571	33,29	7 770	34,4	14 280

³¹ Por. W 2023 roku wojewódzkie sądy administracyjne w postępowaniu uproszczonym rozpoznały 24 447 spraw, z czego uwzględniły 10244 skarg. W 2023 roku najwięcej spraw w trybie uproszczonym rozpoznano w WSA w Warszawie, tj. 7459 spraw, w WSA we Wrocławiu – 2773 sprawy, a w WSA w Gliwicach – 2043 sprawy. W roku 2023, do wojewódzkich sądów administracyjnych łącznie wpłynęło ponad 70 tysięcy skarg.

³² To jest: uwzględniono, oddalono lub załatwiono w inny sposób.

W 2024 r. najwięcej spraw w trybie uproszczonym rozpoznano w WSA w Warszawie, tj. 7 939 spraw, w WSA we Wrocławiu – 2 865 spraw i w WSA w Gliwicach – 1 977 spraw^[33]. Z danych statystycznych WSA w Olsztynie wynika, że w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2024 roku w trybie uproszczonym załatwiono 720 spraw. W 2024 roku do WSA w Olsztynie wpłynęło łącznie 1615 wszystkich spraw, z czego 1078 rozpoznano na posiedzeniu niejawnym. Średni czas oczekiwania na rozpoznanie sprawy przez niniejszy Sąd (szybkość postępowania) wyniósł na dzień 31 grudnia 2024 r. – 2,13, według czynnika ustalonego na podstawie wyliczenia ilorazu liczby spraw oczekujących na rozpoznanie do średniomiesięcznej liczby spraw załatwionych. Wskaźnik ten na tle innych sądów administracyjnych w Polsce należy uznać za bardzo wysoki. Z oficjalnych danych statystycznych przedstawionych przez Prezesa Naczelnego Sądu Administracyjnego wynika, że czas załatwienia sprawy przed wojewódzkim sądem administracyjnym wynosi średnio około cztery miesiące. Trzy czwarte spraw, kończy się prawomocnym wyrokiem, co oznacza, że nie były wnoszone tu środki odwoławcze do sądu II instancji^[34].

W przypadku Naczelnego Sądu Administracyjnego w 2024 r. do tego Sądu wpłynęło ogółem 23 985 spraw, a załatwiono ogółem rekordową w historii liczbę 26 693 spraw, co stanowi 111,29% wpływu spraw w 2024 r.^[35]. Wśród załatwionych spraw rozpoznano 21 343 skargi kasacyjne, z czego na rozprawie 10 395 (48,7%), a na posiedzeniu niejawnym 10 948 (51,3%). Z każdym rokiem znacząco rośnie liczba załatwianych skarg kasacyjnych. Podobnie jak w latach poprzednich najwięcej skarg kasacyjnych dotyczyło podatków^[36].

³³ Zob. Naczelny Sąd Administracyjny Biuro Orzecznictwa, *Informacja o działalności sądów administracyjnych w 2024 roku* (Warszawa: Kancelaria Prezesa NSA, 2025), 35.

³⁴ Posiedzenie Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka z dnia 25 kwietnia 2024 r., Wystąpienie Prezesa NSA Jacka Chlebneho, *Informacja o działalności sądów administracyjnych w 2023 r.* (druk nr 302), 3-7. https://sejm.gov.pl/sejm10.nsf/transmisje_arch.xsp?rok=2024&month=04#9D7BEC1979028B3A-C1258AFD0048842D.

³⁵ Dla porównania: w 2023 r. załatwiono 25 653 sprawy, w 2022 r. załatwiono 21 532 sprawy, a w 2021 r. 18 592 sprawy. Oznacza to, że w 2024 r. NSA nie tylko opanował wpływ, ale zmniejszył również zaległość z lat poprzednich o 2 708 spraw. Na kolejny rok pozostało do rozpatrzenia 34 989 spraw.

³⁶ Zob. Naczelny Sąd Administracyjny Biuro Orzecznictwa, *Informacja o działalności sądów administracyjnych w 2024 roku* (Warszawa: Kancelaria Prezesa NSA, 2025), 14.

W świetle przedstawionych danych statystycznych autorzy wywodzą, że istnieją możliwości poszerzenia zastosowania trybu uproszczonego w postępowaniu przed sądami administracyjnymi. Dobrym pomysłem w celu zwiększenia transparentności postępowania, może być publikowanie zapadłych w trybie uproszczonym orzeczeń (art. 139 ust. 5 p.p.s.a.)^[37] nie tylko w wydziałach informacji sądowej sądów, ale także na stronach internetowych sądów. Słusznym rozwiązaniem byłoby także poszerzenie aktualnego katalogu spraw rozpoznawanych z urzędu w trybie uproszczonym o sprawy: a) z zakresu pomocy i opieki społecznej oraz ze stosunków pracy i stosunków służbowych; b) o których mowa w art. 3 par. 2 pkt 4a i 4b ustawy (m.in. pisemne interpretacje przepisów prawa podatkowego wydawane w indywidualnych sprawach, opinie zabezpieczające i odmowy wydania opinii zabezpieczających).

Należałoby również pouczać strony o możliwości złożenia wniosku o tryb uproszczony, przy pierwszym piśmie w sprawie. Można także w prostych i nieskomplikowanych sprawach rozpoznawanych w trybie uproszczonym rozważyć wprowadzenie konkretnych terminów rozpoznania sprawy analogicznie jak to jest w art. 61 ust. 5 ustawy o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020^[38].

5 | Podsumowanie

Dane statystyczne jednoznacznie wskazują na dużą szybkość postępowania sądowoadministracyjnego toczącego się w trybie uproszczonym przed wojewódzkimi sądami administracyjnymi. Mając na uwadze specyfikę

³⁷ Wyrok wydany na posiedzeniu niejawnym, podlega niezwłocznie publicznemu udostępnieniu w sekretariacie sądu, przez okres czternastu dni.

³⁸ Ustawa z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020 (t.j. Dz. U. z 2020 r., poz. 818 ze zm.). W myśl przywołanego przepisu skargę rozpatruje się w terminie 30 dni od dnia jej wniesienia. W takim samym terminie powinna być rozpatrzona również skarga kasacyjna. Zob. szerzej: Bogusław Dauter, „Art. 177. Wniesienie skargi kasacyjnej - termin, organ”, [w:] *Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi. Komentarz*, wyd. 9, red. Andrzej Kabat, Małgorzata Niezgodka-Medek, Bogusław Dauter (LEX/el., 2024).

sądowej kontroli legalności działania administracji publicznej sprawowanej przez sądy administracyjne można udzielić pozytywnej odpowiedzi na tytułowe pytanie. Wydaje się, że tryb uproszczony w przyszłości może być podstawowym modelem sprawnego postępowania przed sądami administracyjnymi.

Oczywiście trudno zestawiać ze sobą dane statystyczne dotyczące wojewódzkich sądów administracyjnych z danymi Naczelnego Sądu Administracyjnego, bowiem statystyki są nieporównywalne z uwagi na skrajnie odmienne obłożenie tych sądów sprawami. Warto jednak zwrócić uwagę na podnoszoną w piśmiennictwie naukowym znikomość modyfikacji rozstrzygnięcia zapadłego na naradzie przedsesyjnej sądu, względem wystąpienia pełnomocnika strony wygłoszonego na rozprawie przed Naczelny Sąd Administracyjny, co jest argumentem za ograniczaniem ilości spraw rozpoznawanych na rozprawach przed tym sądem^[39].

Wydaje się, że rozszerzenie katalogu spraw rozpoznawanych na posiedzeniach niejawnych przyspieszy czas rozpoznania spraw przez sądami administracyjnymi bez naruszenia konstytucyjnego prawa do sądu uregulowanego w art. 45 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Należy bowiem zauważyć, że brak rozprawy nie powoduje, że przebieg postępowania nie jest powszechnie dostępny czy widoczny. Sprawiedliwy proces powinien bowiem być skierowany na osiągnięcie celu, jakim jest końcowe rozstrzygnięcie sprawy^[40]. W postępowaniu sądowoadministracyjnym zasada jawności realizowana jest na wiele sposobów. Między innymi poprzez dostęp do akt sprawy (art. 12a p.p.s.a.), czyli możliwość wglądu do tych akt, prawo wnoszenia pism procesowych (art. 45 p.p.s.a.), wniosków (art. 243-244 p.p.s.a.) czy też oświadczeń stron oraz otrzymywania z nich odpisów i wyciągów. Wskazać tym miejscu należy na art. 139 ust. 5 p.p.s.a., który stanowi o wspomnianym wcześniej ważnym elemencie jawności, jakim jest publiczne ogłaszanie orzeczeń sądowych. Nadto sąd zawiadamia skarżących i uczestników postępowania o wyznaczonym składzie orzekającym w danej sprawie. Godzi się zauważyć, że zarówno skarżący, jak i uczestnik postępowania sądowoadministracyjnego posiadają uprawnienia wynikające z treści art. 5a p.p.s.a.^[41]. Mianowicie w terminie tygodnia

³⁹ Wojciech Piątek, Michał Szudrowicz, „(Nie)jawne rozpoznanie sprawy przez sąd administracyjny – w kierunku usprawnienia postępowania?” ZNSA, nr 3 (2024): 72.

⁴⁰ Ibidem, 71-72.

⁴¹ Ustawa z 25 lipca 2002 r. Prawo o ustroju sądów administracyjnych, t.j. Dz. U. z 2024 r., poz. 1267.

od dnia zawiadomienia o składzie, mogą oni złożyć wniosek o zbadanie spełnienia przez sędziego^[42] wymogów niezawisłości i bezstronności z uwzględnieniem okoliczności towarzyszących jego powołaniu i jego postępowania po powołaniu. Chodzi o to, czy w danej sprawie nie doszło do naruszenia wymienionych standardów, które mogłyby mieć wpływ na wynik sprawy^[43]. Po upływie terminu, prawo do wniesienia wniosku wygasa.

Ograniczone w znacznym stopniu postępowanie dowodowe przed sądem administracyjnym oraz możliwości jakie daje p.p.s.a. do składania dodatkowych oświadczeń, pism i dowodów z dokumentów stanowią ważny argument przemawiający za odstąpieniem od wyznaczania rozpraw w trybie stacjonarnym i kierowania spraw na posiedzenie niejawne uproszczone. Okazuje się bowiem, że czynności procesowe dokonane na rozprawie mogą być dokonane poza salą rozpraw z jednakowym skutkiem. Przypomnijmy bowiem, że podstawą orzekania przez sąd jest materiał dowodowy zgromadzony przez organ w aktach administracyjnych sprawy^[44]. W trakcie rozprawy sąd co do zasady nie dokonuje istotnych czynności postępowania dowodowego, a jego przebieg na ogół ogranicza się do kilkudziesięciu wypowiedzi przybyłych stron czy pełnomocników. Zdarza się, że Sąd postanawia dopuścić dowód z dokumentu na skutek wniosku którejś ze stron^[45], jednak może to nastąpić również na posiedzeniu niejawnym. Należy mieć też na uwadze sprawę wymagającą osobistego stawienia się stron. Wówczas

⁴² Dotyczy sędziego sądu administracyjnego lub sędziego delegowanego do pełnienia obowiązków sędziego w sądzie administracyjnym.

⁴³ Ustawą z dnia 9 czerwca 2022 r. o zmianie ustawy o Sądzie Najwyższym oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. poz. 1259, po art. 5 ustawy z dnia 25 lipca 2002 r. Prawo o ustroju sądów administracyjnych, dodano art. 5a dotyczący badania niezawisłości i bezstronności sędziego.

⁴⁴ Zob. wyrok WSA w Szczecinie z dnia 13 marca 2025 r., II SA/Sz 850/2, CBOSA.; wyrok WSA w Olsztynie z dnia 13 marca 2025 r., II SA/Ol 8/25, CBOSA; wyrok WSA w Krakowie z dnia 13 marca 2025 r., II SA/Kr 30/25, CBOSA; wyrok WSA w Gdańsku z dnia 27 marca 2025 r., II SA/Gd 898/24, CBOSA.

⁴⁵ Zgodnie z art. 106 § 3 p.p.s.a. sąd może z urzędu lub na wniosek stron przeprowadzić dowody uzupełniające z dokumentów, jeżeli jest to niezbędne do wyjaśnienia istotnych wątpliwości i nie spowoduje nadmiernego przedłużenia postępowania w sprawie. Możliwość przeprowadzenia dowodu uzupełniającego jest uzależniona od uznania Sądu, a celem postępowania, o którym stanowi art. 106 § 3 p.p.s.a., nie jest ponowne ustalenie stanu faktycznego sprawy administracyjnej. Rolą sądu administracyjnego jest wyłącznie ocena, czy to właściwy w sprawie organ administracji publicznej ustalił ten stan zgodnie z regułami obowiązującymi w procedurze administracyjnej, a następnie, czy prawidłowo zastosował przepisy prawa materialnego do poczynionych ustaleń.

sąd wzywa stronę do osobistego stawiennictwa na rozprawie. Zrozumiała jest także osobista potrzeba strony, wola, stawienia się przed sądem, chęć wypowiedzenia się osobiście, złożenia wniosków, wyrażenia swoich racji. Pamiętać nadto należy, że sprawa skierowana wcześniej na posiedzenie niejawne może być skierowana na rozprawę^[46].

Reasumując, postępowanie uproszczone wydaje się trafnym antidotum na istniejący problem przewlekłości postępowania przed sądami administracyjnymi. Zagadnienie to dostrzegane jest przez Ogólnopolskie Stowarzyszenie Sędziów Sądów Administracyjnych, które w swoich propozycjach zmian również kładzie nacisk na konieczność zwiększenia możliwości rozpoznania spraw na posiedzeniach niejawnych^[47]. Obecne prace legislacyjne w tym zakresie są w pełni uzasadnione.

Bibliografia

- Bińczyk Agnieszka, Marta Kopacz, „O znaczeniu akt sprawy dla wyniku sądownoadministracyjnej kontroli działalności administracji publicznej” *ZNSA*, nr 3 (2013): 125-137.
- Dauter Bogusław, „Art. 109. Przesłanki odroczenia rozprawy”, [w:] *Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi. Komentarz*, wyd. 2, red. Andrzej Kabat, Małgorzata Niezgódka-Medek, Bogusław Dauter. Lex/el., 2021.
- Dauter Bogusław, „Art. 177. Wniesienie skargi kasacyjnej – termin, organ”, [w:] *Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi. Komentarz*, wyd. 9, red. Andrzej Kabat, Małgorzata Niezgódka-Medek, Bogusław Dauter. Lex/el., 2024.
- Dauter Bogusław, „Warunki formalne”, [w:] *Metodyka pracy sędziego sądu administracyjnego*, red. Bogusław Dauter. 113-145. Warszawa: Wolters Kluwer, 2018.
- Geburczyk Filip, „Szczegółowe wymogi formalne skargi do sądu administracyjnego w ujęciu komparatystycznym – prawo do sądu, pomiędzy dowolnością a formalizmem” *Przegląd Prawa Publicznego*, nr 7-8 (2019): 118-132.

⁴⁶ Zob. art. 90 § 2 p.p.s.a.

⁴⁷ „Propozycje zmian w ustawach Prawo o ustroju sądów administracyjnych oraz Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi”, Opracowanie przygotowane na Walne Zgromadzenie Ogólnopolskiego Stowarzyszenia Sędziów Sądów Administracyjnych (Warszawa: 25 marca 2023 r.), 26, 27, 36. <https://ossas-sedziowie.org.pl/wp-content/uploads/2023/11/propozycje-zmian-w-ustawach-prawo-o-ustroju-sadow-administracyjnych-1.pdf>.

- Jabłońska-Bonca Jolanta, „Wejście do sali rozpraw: Analiza porównawcza norm zachowania uczestników rozprawy zdalnej i tradycyjnej” *Prawo i Więź*, nr 2(45) (2023): 73-105. <https://doi.org/10.36128/PRIW.VI45.697>
- Kabat Andrzej, „Komentarz do art. 7”, [w:] *Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi. Komentarz*, wyd. 2, red. Bogusław Dauter, Małgorzata Niezgódka-Medek, Andrzej Kabat. Lex/el., 2021.
- Kopacz Marta, Przemysław Krzykowski, *Prawnoprocesowe uwarunkowania szybkości postępowania administracyjnego i sądowoadministracyjnego*. Olsztyn: Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, 2014.
- Kruszyński Piotr, Jan Kil, Jakub Placek, „Instytucja sędziego pokoju”, [w:] *Udział obywateli w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości*, red. Ryszard Piotrowski. 325-338. Warszawa: Wolters Kluwer, 2021.
- Krzykowski Przemysław, Karolina Hrymowicz, „Rozprawa zdalna w postępowaniu przed sądami administracyjnymi a prawo do jawnego rozpoznania sprawy” *Opolskie Studia Administracyjno-Prawne*, nr 1 (2022): 145-163.
- Naczelny Sąd Administracyjny, Biuro Orzecznictwa, *Informacja o działalności sądów administracyjnych w 2023 roku*. Warszawa: Kancelaria Prezesa NSA, 2024.
- Naczelny Sąd Administracyjny, Biuro Orzecznictwa, *Informacja o działalności sądów administracyjnych w 2024 roku*. Warszawa: Kancelaria Prezesa NSA, 2025.
- Nowicki Marek Antoni, „Humen przeciwko Polsce – wyrok ETPC z dnia 15 października 1999 r., skarga nr 26614/95”, [w:] *Nowy Europejski Trybunał Praw Człowieka. Wybór orzeczeń 1999-2004*. oprac. Marek Antoni Nowicki. Kraków: Kantor Wydawniczy Zakamycze 2005.
- Piątek Wojciech, Michał Szudrowicz, „(Nie)jawne rozpoznanie sprawy przez sąd administracyjny – w kierunku usprawnienia postępowania?” *ZNSA*, nr 3 (2024): 67-84.
- Posiedzenie Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka z dnia 25.04.2024 r., wystąpienie Prezesa NSA Jacka Chlebnego, *Informacja o działalności sądów administracyjnych w 2023 r. (druk nr 302)*. https://sejm.gov.pl/sejm10.nsf/transmisje_arch.xsp?rok=2024&month=04#9D7BEC1979028B3AC1258AFD0048842D.
- Walne Zgromadzenie Ogólnopolskiego Stowarzyszenia Sędziów Sądów Administracyjnych, *Propozycje zmian w ustawach Prawo o ustroju sądów administracyjnych oraz Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi*. Warszawa: 25 marca 2023. <https://osssa-sedziowie.org.pl/wp-content/uploads/2023/11/propozycje-zmian-w-ustawach-prawo-o-ustroju-sadow-administracyjnych-1.pdf>.
- Warecka Katarzyna, *Strasburg: rozprawa on-line nie narusza prawa do rzetelnego procesu*. <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/rozprawa-on-line-wg-etpc-nie-narusza-prawa-do-rzetelnego-procesu,512564.html>.

Woś Tadeusz, „Art.122. Przekazanie na rozprawę”, [w:] *Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi, Komentarz*, wyd. 4, red. Hanna Knysiak-Sudyka, Marta Romańska, Tadeusz Woś. Lex/el., 2016.

Ziółkowska Agnieszka, „Sądowoadministracyjna kontrola orzeczeń odwoławczych komisji dyscyplinarnych wydanych w postępowaniu dyscyplinarnym prowadzonym w stosunku do studentów i doktorantów” *Prawo i Więź*, nr 2(49) (2024): 329-360. <https://doi.org/10.36128/PRIW.VI49.365>

